

19.10.2011

Oikeusministeriö

Lausunto koskien Euroopan kemikaaliviraston (ECHA) työntekijöiden ja näiden perheenjäsenten äänioikeuteen liittyviä ongelmia kunnallisvaaleissa

Ulkoasiainministeriö on pyytänyt (6.9.2011) oikeusministeriötä selvittämään Euroopan kemikaaliviraston työntekijöiden ja näiden perheenjäsenten äänioikeuteen liittyviä kysymyksiä europarlamentti- ja kunnallisvaaleissa. Oikeusministeriö on pyytänyt 19.9.2011 päivätyllä kirjeellään valtiovarainministeriön kuntaosastolta lausuntoa asiassa siltä osin, kun ulkoasiainministeriön selvityspyyntö koskee äänioikeutta kunnallisvaaleissa.

Ulkoasiainministeriön kirjeessä todetaan, että ECHA:n työntekijät ja heidän perheenjäsenensä on rinnastettu kotikuntalain (201/1994) 4 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin vieraan valtion diplomaattisen edustuston tmv. viraston palveluksessa oleviin henkilöihin ja heidän perheenjäseniinsä, joilla ei ole Suomessa kotikuntaa. Tämä on todettu myös Suomen ja viraston välisessä toimipaikkasopimuksen perusteluissa.

Vaalilain (714/1998) 2 §:n 2 momentissa edellytetään, että henkilöllä tulee olla kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta Suomessa voidakseen äänestää europarlamenttivaaleissa. EP-vaaleissa oikeutettu äänestämään on henkilö, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja hänellä on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta Suomessa, jollei hän ole menettänyt äänioikeuttaan EP-vaaleissa siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on.

Kemikaaliviraston mukaan joissain tapauksissa viraston työntekijä tai perheenjäsenet ovat menettäneet kotipaikkansa myös aiemmassa asuinvaltiossa Suomeen muuton seurauksena eivätkä siten ole voineet äänestää europarlamenttivaaleissa missään valtiossa. Oikeusministeriö, ulkoasiainministeriö ja ECHA ovat katsoneet tämän olevan perusoikeuksien näkökulmasta arveluttavaa.

Ulkoasiainministeriö esittää kirjeessään, että vaalilainsäädännön uudistusta hallitusohjelman mukaisesti käsittelemään perustettava työryhmä

ottaisi työssään selvitettäväksi myös ECHA:n työntekijöiden ja perheenjäsenten äänioikeuden europarlamentti- ja kunnallisvaaleissa. Kemikallivirasto on esittänyt toiveen, että tarvittavat muutokset saataisiin voimaan jo ennen seuraavia europarlamenttivaaleja.

Valtiovarainministeriön kuntaosasto toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Äänioikeudesta kunnallisvaaleissa säädetään perustuslaissa (731/1999) ja kuntalaissa (365/1995). Kuntalain 26 § 1 momentin mukaan äänioikeus kunnassa toimitettavissa kunnallisvaaleissa on Suomen sekä muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin ja Norjan kansalaisella, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on. Lisäksi kuntalain 26 § 1 momentin mukaisesti äänioikeus kunnallisvaaleissa on myös muulla edellä säädetyt edellytykset täyttävällä ulkomaalaisella, jos hänellä lisäksi on 51 päivää ennen vaaleja ollut kotikunta Suomessa kahden vuoden ajan. Em. koskee lain 26 § 2 momentin mukaan myös äänestysoikeutta neuvoa-antavassa kunnallisessa kansanäänestyksessä. Sen sijaan äänestysoikeus kunnan osa-aluetta koskevassa kansanäänestyksessä on vain henkilöllä, jonka asuinpaikka on asianomaisella kunnan osa-alueella.

Äänioikeus kunnallisvaaleissa on sidottu vakinaiseen ja pysyvään asumiseen kunnassa, jota osoittaa se, että kyseinen kunta on henkilön kotikunta. Kunnan jäsenyyteen liittyy tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia kuten oikeus kunnallisiin palveluihin ja toisaalta velvollisuus suorittaa kunnallisveroa kotikunnalle. Näiden oikeuksien ja velvollisuuksien myötä asukkaalle syntyy nimenomainen intressi vaikuttaa sen kunnan päätöksentekoon, jossa hän asuu ja jonka kotikuntalain mukainen kotikunta kyseinen kunta on. Tämä vaikuttamisintressi edellyttää oikeutta äänestää vaaleissa.

ECHA:n työntekijöillä ei ole nykyisten säännösten perusteella kotikuntaa Suomessa. Heillä ei tällöin myöskään välttämättä ole oikeuksien ja velvollisuuksien kautta sellaista kytköstä mihinkään tiettyyn kuntaan, joka edellyttäisi äänioikeuden saamista kunnallisvaaleissa. Kuntaosasto ei pidä lähtökohtaisesti tarkoituksenmukaisena kunnallisen äänioikeuden erottamista kunnan jäsenyydestä ja siihen kytkeytyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Siten äänioikeuden myöntäminen ECHA:n työntekijöille ja näiden perheenjäsenille kunnallisvaaleissa on kuntaosaston näkemyksen mukaan lähtökohtaisesti moniulotteisempi kysymys kuin äänioikeuden myöntäminen EP-vaaleissa. Asia vaatisi tarkempaa analysointia muun muassa sen suhteen, syntyykö ECHAN työntekijöille ja heidän perheenjäsenilleen sellaista kytköstä kuntaan, joka edellyttäisi äänioikeuden myöntämistä.

Kuntaosasto on hallitusohjelman mukaisesti käynnistämässä kuntalain kokonaisuudistusta. Äänioikeuskysymys on mahdollista ottaa tarkasteluun kokonaisuudistuksen yhteydessä. Mikäli asia kuitenkin otetaan sen sijaan tarkasteluun lausuntopyynnössä mainitussa ja perustettavassa vaalilainsäädännön uudistamista käsittelevässä työryhmässä, kuntaosasto edellyttää, että työryhmään nimetään myös kuntaosaston edustaja. Asian

valmistelutavasta riippumatta kuntaosasto ei pidä mahdollisena, että kyseinen lakimuutos voisi tulla voimaan ennen seuraavia, vuoden 2012 kunnallisvaaleja.

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Päivi Laajala

Neuvotteleva virkamies

Inga Nyholm